

OPONENTSKÝ POSUDEK

(Vyjádření k disertační práci **Mgr. Věry Pivoňkové** k obhajobě na FHS UK v Praze 21.10.2009)

Oponent: doc.MUDr. Vladimír Novotný, CSc. – anatom, morfolog a antropolog– emeritní docent antropologie na Katedře antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (do r.2004) a Katedře antropologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni (do r.2006). Nyní externí pedagog na Fakultě výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně a na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V.N. Herčíkova 16, 612 00 Brno-Královo Pole. Tel.511134220, e-mail <novotnyv@ffa.vutbr.cz>

Disertační práce Mgr. Věry Pivoňkové „**Morfologie lidského těla ve vztahu k vybraným behaviorálním a psychosociálním aspektům**“, kterou končí doktorský studijní program a předkládá k obhajobě, byla vypracována na Katedře obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze pod supervizí školitele Prof. Stanislava Komárka, DrSc.

Oponent se podobnými tématy v minulosti rovněž více či méně zabýval, zejména antropologickou rekonstrukcí skutečné podoby podle lebky ve svazku *International Association for Craniofacial Identification*, od antropologie po kriminalistiku, částečně i experimentálně, a dodnes přednáší na výše jmenovaných fakultách obor *Vizuální antropologie (Morfologické, psychologické a antropologické předpoklady výrazu člověka a lidského chování)*. Kromě toho práci doktorandky, resp. disertantky, měl možnost sledovat průběžně delší dobu jako oponent grantového projektu Univerzity Karlovy *Přisuzování osobnostních vlastností podle vzhledu obličeje: korelace s výsledky osobnostního textu hodnoceného jedince*, jehož byla hlavním řešitelem a spolupracovala s kvalitním interdisciplinárním týmem; proto se domnívá, že je práv oponovat i závěrečnou disertační práci jejího doktorandského studia.

Celá práce představuje solidní svazek (170 stran), který je rozdělen do 8 kapitol samostatně číslovaných a se samostatnými soupisy literatury (některé pak rozděleny na několik podkapitol) vč. 20 stran náčrtů a barevných fotografií jako příkladů formotvorných elementů obličeje mužů a žen používaných ve výzkumné části, vesměs zpracovaných podle obecně přijatých zvyklostí.

Úvodní stať je průvodce celou prací. Smyslem práce je zkoumání vztahu mezi morfologií a psychologickými a behaviorálními aspekty člověka a cílem pak zhodnotit výsledky konkrétního antropologického výzkumu - v kulturním kontextu jde tedy o odvěký problém vztahu „těla,, a „duše“ v protikladech i souvislostech. Zde, moderní vědecká reflexe věčného hledání a touhy člověka zjistit, co se skrývá za vnějšími jevy a projevy tělesnosti (výraz a chování, např. mimika, gestika, pantomimika) v celé jejich různorodosti, rozmanitosti a různorodosti, které jsou zvnějšněním nitra, resp. portmannovské Niternosti. První část práce je zaměřená na historické aspekty takového tázání a na současný stav výzkumu v této oblasti. Mapuje názory na vztah lidského těla a osobnosti z pohledu vědy 20.století a shrnuje přístup nejznámějších biotypologických škol.

Metodologicky je práce bez vady – je rozpoznatelný důsledný systémově-evoluční přístup, typický pro soudobé holistické pojetí antropologie: v rovině strukturní jsou analyzovány vybrané prvky sledovaného jevu a vazby mezi nimi, v rovině funkční jejich vnitřní a vnější systémové funkce a v rovině historické pak vznik, proces formování systému, jeho osud až po další perspektivu jako odhadnutelnou budoucnost. To dokládají analytické kapitoly o vztahu vzhledu těla a osobnosti člověka, o psychologických a behaviorálních aspektech lidské morfologie vč. hormonálních vlivů (zvláště mnohopohledový rozbor působení testosteronu jako příklad vnitřního faktoru zvnějšněního ve zjevu či sebeprezentace člověka, neboť jedním z možných mechanismů vzájemného vztahu vzhledu těla a osobnosti je působení biologického faktoru, např. testosteronu), dále o morfologii lidské tváře vs. osobnosti člověka, a o limitech a perspektivách takových výzkumů. Analýza stovek historických a

soudobých zahraničních prací svědčí o velkém nasazení, péli a korektnosti a text je přesný, stručný, srozumitelný a výstižný. Široký diapazon pramenů zasahujících do mnoha oblastí přírodních a společenských věd a jejich systémové propojení, interdisciplinární přístup a oboustranné průniky považuji i za „můstky“ překonávající mnohde přetrvávající dichotomii mezi tzv. „sciences“ a „humanities“, a obecně za přínos k integraci biologické a sociokulturní antropologie v postmoderní antropologii jako střešové vědy o člověku a kultuře, což mj. svědčí i o výborném vedení práce. Metaforicky řečeno, vidím, na jak se na „těle“ práce doktorandky zračí „duše“ jejího školitele a jeho antropologické školy.

Druhá část disertační práce, téměř dvojnásobně dlouhá, je praktickým výstupem doktorandského studia: obsahuje statě a články již publikované nebo k publikaci odeslané, což je vědeckým jádrem disertační práce.

Kapitoly „Historické poznámky“ a „Obličej“ byly otištěny v kompilační monografii: Blažek a Trnka (eds.) *Lidský obličej – Vnímání tváře z pohledu kognitivních, behaviorálních a sociálních věd*, Karolinum, 2008, a tvoří celou 1/3 knihy. Tuto obsáhlou stať lze chápat jako naplnění historické roviny shora zmíněného systémově-evolučního přístupu: přehledová studie mapuje historii názorů na způsob vztahování duše a těla, na souvislost vzhledu tváře a duševních vlastností v evropské kultuře od antiky až po vědecký přístup 20. století.

Výsledky vlastního bádání jsou uvedeny v 5 odborných člancích *in extenso* jako integrální součást výstupů interdisciplinárního badatelského týmu, který se programově a dlouhodobě touto problematikou zabývá, jak již bylo zmíněno u mých oponentur grantu Grantové agentury Univerzity Karlovy (2003-2006). Autorka disertační práce neopomněla podrobně a precísně rozvést a doložit svůj osobní podíl na jednotlivých studiích. Nejenom, že byla hlavní řešitelkou celého projektu, ale plně se účastnila celého procesu plánování, sběru dat (antropometrie, somatoskopie, kompozitní fotografie apod.), jejich vyhodnocení a přípravy publikací, a to

v tuzemsku i zahraničí (Bristol v Anglii). Podíl nejen významný, ale i rozhodující.

Stručně a konkrétně: první dva články řeší poměr 2. a 4. prstu ve vztahu k psychologickým vlastnostem a parazitárním nálezům. Další tři práce řeší vztah morfologie tváře k psychologickým vlastnostem (např. maskulinita mužské tváře a psychologické vlastnosti Cattelova osobnostního dotazníku, možnosti posouzení tohoto dotazníku na základě vzhledu tváře apod.). Výsledky podporují hypotézu tzv. „pravdivého jádra“, že pokud je evidentní vztah mezi osobností a vzhledem, pak existuje i možnost rozpoznání určitých psychologických charakteristik na základě vzhledu tváře. Uvedené výsledky jsou inovativní a korektní a tím i přínosné a významné!

Podstatné je, že první dva články již vyšly v renomovaných impaktovaných časopisech (*American Journal of Physical Anthropology* a *European Journal of Personality*), takže prošly přísným recenzním řízením a tím i kladnou odbornou oponenturou špičkových odborníků, ostatní jsou k publikaci odeslány.

Úloha oponenta mě umožňuje i otázky doporučené k bližšímu vysvětlení.

Z osobního hlediska mě nejvíce zaujaly vztahy mezi vzhledem a osobností a typologické snahy (biotypologické konstituční nauky, psychosomatické funkční systémy, fyziognomie a tzv. „antropologická biotypologie“.

Společenské přesahy a průniky moderní „fyziognomiky“ do kulturní sféry (např. dramatická a výtvarná umění, rétorika apod.) jsou na bíledni, ale některé ze celospolečenského hlediska mohou být dosti závažné. Narážím na publikovaný článek doktorandky *Dinosaurů v Čechách*“ (Psychologie Dnes, 2006), reagující na referenci Pavly Koutské *Fyziognomika...* (tamtéž) o diskusi či kontroverzní polemice na toto téma. Jedná se mj. o činnost propagátorů tzv. „antropologické biotypologie“, resp. typologické poradny, ostatně i mediálně (neblaze) proslulé. Pivoňková tyto tendence ostře kritizuje, nejen pro jejich nevědeckost, ale i pro nebezpečí těchto postupů (snahy pronikání do soudní praxe, volba povolání...), které mohou v posledku ohrozit i

celou životní dráhu člověka. Zajímal by mě názor doktorandky a dnešní stav této „kauzy“ v ČR, především z hlediska tématu její disertační práce.

Summa summarum: Cíle práce byly bezesporu splněny. Obsahové zpracování (vysoká náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod. – bez vady. Formální úprava (jazykový projev, správnost citací a odkazů, grafická úprava – rovněž bez vady.

Jako oponent jsem přesvědčen, že odborné, vědecké a osobnostní vlastnosti Mgr. Pivoňkové, tj. vědecká akribie a korektnost, filozofická vzdělanost, jazyková vybavenost, zahraniční zkušenost, laboratorní zručnost, důslednost v realizaci konceptů, tvůrčí myšlení, schopnost prezentace, schopnost interdisciplinární a mezinárodní spolupráce a organizace týmové práce, ji předurčují k plně samostatné vědecké činnosti.

Závěr:

Protože předložená disertační práce obsahuje původní a uveřejněné výsledky i výsledky k uveřejnění postoupené a v plném rozsahu schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu a samostatné teoretické činnosti, čímž splňuje zákonné požadavky, disertační práci Mgr. Věry Pivoňkové „Morfologie lidského těla ve vztahu k vybraným behaviorálním a psychosociálním aspektům“, **plně doporučují k obhajobě!**

Doc. MUDr. Vladimír Novotný, CSc. v.r.

V Brně, 12.10.2009